

RECENSIONER

Brett om verkligheten bakom god folkhälsa

Vem ger verkligheten namn? Om forskning och blinda fläckar. 225 sidor.

Författare: Åke Thörn.

Förlag: Hjalmarson & Högberg; 2008, ISBN 978-91-7224-065-0.

Recensent: Bengt Lagerkvist, docent, Umeå universitet, Rehab Euro AB.

Är vettigt att bedriva forskning om folkhälsofrågor i utvecklingsländer? Författaren ställer den viktiga frågan till sina nigerianska forskningskolleger. Vi vet ju att de flesta hälsoproblem skulle försvinna om människor hade tillgång till mat, arbete, bra bostäder, rent vatten, grundskola, vaccinationsprogram och primärhälsovård, fortsätter han. Vi har kunskapen men lyckas inte tillämpa den om problemet är att förbättra folkhälsan. Är det inte i stället genomförande-program vi borde satsa på?

Hans medarbetare svarar att folkhälsa också är politik. Om man inte ifrågasätter politiken, hur ska man då förklara att en halv miljon nigerianska barn är utanför skolsystemet? Det påverkar sannerligen deras hälsa. Det är därför Kuba var så framgångsrikt: för att dess politik prioriterade utbildning och hälso- och sjukvård. Hur många riskfaktorer forskningsprogrammen än påvisar har de ingen betydelse om de inte får förankring i politiken. Ni från Sverige kan hjälpa oss med fin forskning men inte med vår politik, säger medarbetarna.

Argumenten utgör kärnan i denna bok där Thörn skärskådar sina egna och andras insatser i folkhälsoprojekt i Nigeria under en tjuoårsperiod. Själv blev han från början tillfrågad att medverka i egenskap av företagsläkare vid LKAB eftersom det aktuella projektet gällde ett gruvsamhälle. Hans paralleller till MalMBERGETS tidiga utveckling och de svenska gruvarbetarnas förhållanden vid den tiden är slående. Han berör också det maktövertag man har när man kommer med pengarna.

Vid Thörns återbesök efter tiotals år har egentligen inget förändrats i gruvsamhället mer än att ett amerikanskt bolag tagit över driften av guldgruvan. Hälsoproblemen är lite annorlunda men den

förebyggande hälsovården helt otillräcklig. Och fattigdomen är densamma. De aktuella hälsoarbetarna har nästan ingen kännedom alls om att Sverige tidigare stödde ett stort hälsoprojekt i gruvsamhället. De talrika intervjuerna med forskarna speglar en vanmakt inför att föra ut sina resultat i en verklighet i samhället.

Däremot har flera tidigare medarbetare i projektet skrivit avhandlingar vid svenska universitet som KI och Umeå. De har lärt sig forskningsmetodik och handleder egna studenter men hälsoläget som studerades är i stort sett oförändrat. Flera av dem hade åtminstone delvis ett politiskt motiv för sitt ursprungliga engagemang, men som drunknade i databehandling, forskarutbildningskurser och utlandsvistelser för att få sin examen. Med en viss besvikelse ser de tillbaka på vad de åstadkom.

Thörn fördjupar diskussionen om ett möjligt folkligt deltagande för att man vetenskapligt ska inrikta sig på de problem som befolkningen själv upplever. Forskarens roll bör vara att ställa undersökbara frågeställningar från den utgångspunkten. När resultaten kommer kan folk själva ta sina beslut och skapa förändringar. Det folkliga deltagandet finns redan inbäddat i Alma-Ata-deklarationen men är inte väldefinierat och Thörn anger innebörder av begreppet som rör sig mellan två poler. Han berör också det intressanta konceptet »kom-mundiagnoser«, som, liksom i kliniskt arbete, innebär att man försöker utgå från de behov man diagnostiserat. På den basen kan en behandling vila.

Boken väcker intressanta frågor om hälsovårdsforskning men är egentligen tre böcker sammanflätade i en. Thörn har en ingående kunskap om nigerianska förhållanden; både hälsofrågor, politik och historia. Han har dessutom en poetisk ådra och ger många bilder av landskap, arbetsförhållanden och människor som ger färg åt framställningen.

Jag hade däremot önskat att läsa mer om samhällsförhållanden i kapitel skilda från hans egna upplevelser och från hans tankar om hälsovårdsforskning i andra länder. Han kräver en del av läsaren när det gäller att följa hans forskningspolitiska resonemang som plötsligt bryts av med en beskrivning av hur den som han råkar prata med ser ut, eller vilken skönhet landskapet har. Så är det i verkliga livet men blir störande i en bok med ett forskningspolitiskt budskap eller åtminstone en frågeställning om vem som ger verkligheten ett namn.

Boken har intresse för social- och yrkesmedicinare, vetenskapsteoretiker och hälsovårdsforskare. Den har också ett värde genom sitt långa perspektiv som sträcker sig över mer än tjuo år, och sin rika källförteckning. ■

Nya ordboken – ett under av fullsortering

Medicinsk och farmaceutisk ordbok, svensk-engelsk; English-Swedish. Sjunde upplagan. 896 sidor.

Författare: Clive K R Cressy.

Förlag: Oxford Physicians and Publishers; 2008. ISBN 0953879224.

Recensent: Lars Wiklund, professor i anesthesiologi och intensivvård, Uppsala universitet.

I en lång rad ständigt uppdaterade och förbättrade upplagor har denna mycket användbara medicinska ordbok kommit i ny upplaga. Författaren är densamme som förut, nämligen kollegan Clive Cressy, med vana från både brittisk och svensk sjukvård.

Ordboken innehåller numera 340 000 ord varav 160 000 ordstammar. Ordlistan innehåller allt från generiska farmaka och de brittiska motsvarigheterna jämte uppslagsorden i ICD-10, jämte de allra flesta ord och uttryck som förekommer inom både praktisk och mera akademiskt utövande av medicinens sköna konst.

Efter hand har också alltmer specialitetsspecifika uttryck kommit att inkluderas i ordboken. Dessutom finns alla amerikanska motsvarigheter till samma ord och uttryck, men då i den amerikanska stavningsvarianten. Man påpekar dessutom till exempel att man inkluderat termer som används i biostatistik och epidemiologi. Därtill får man hjälp med de otaliga bokstavsförkortningar som är så vanliga, särskilt i amerikansk medicin. Detta är i sanning något som man önskar sig när man sitter vid sin dator och inte kan »komma på« ett uttryck som man nog skulle kunna och har hört och förstår, men just då inte kan leta rätt på i minnets labyrinter. Man kan till och med få hjälp med att upprätta en vanlig brittisk patientjournal.

Det är svårt att komma med någon egentlig kritik. Jo, förresten: Tänk om denna utomordentliga medicinska och farmaceutiska ordbok fanns för installation på min persondator. Då skulle jag ännu snabbare kunna finna orden som jag just då råkar sakna. Jämfört med min mycket torftiga medicinska ordbok som jag har installerat i min skrivapparat är denna ett under av fullsortering. ■